

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

Fakulta architektury

Ústav stavitelství

Mgr. Alžběta Korčáková

ZHODNOCENÍ OBJEKTŮ KURIALOVA ARCHIVU NA UHERSKOHRADIŠŤSKU

ROZŠÍŘENÉ O PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÉ OBJEKTY

EVALUATION OF OBJECTS IN KURIAL'S ARCHIVE IN THE AREA OF UHERSKÉ HRADIŠŤE

EXTENDED TO INCLUDE LISTED OBJECTS

**ZKRÁCENÁ VERZE Ph.D.
THESIS**

Studijní obor: Architektura

Školitel: doc. Ing. Ivana Žabičková, CSc.

Oponenti:

Datum obhajoby:

Klíčová slova

Lidová architektura, lidové stavitelství, hliněné stavby, památky, zaniklé památky, památková péče, krajina, tradice, trvale udržitelný rozvoj, archiv prof. Antonína Kuriala.

Key words

Vernacular architecture, vernacular architecture construction, clay buildings, historical buildings, lost monuments, conservation, landscape, tradition, sustainable development, archive of prof. Kurial.

Disertační práce je k dispozici:

Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury
Ústav stavitelství, knihovna
Poříčí 5, 639 00 Brno

OBSAH

ÚVOD – PŘEDMĚT DISERTAČNÍ PRÁCE	4
1 PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY	5
2 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE	6
3 HYPOTÉZA, IDEJE	7
4 METODIKA A ZPŮSOB ŘEŠENÍ PRÁCE	7
5 POSTAVENÍ REGIONU V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH	7
5.1 Rajonizace – vymezení etnografických oblastí, okrsků, přechodových oblastí	7
5.1.1 Slovácko, Moravské Slovensko	8
5.1.2 Moravské Kopanice	8
5.1.3 Hornácko	8
5.1.4 Dolňácko	9
5.1.5 Luhačovické Zálesí	9
6 ARCHIV LIDOVÉ ARCHITEKTURY PROF. ING. ARCH. ANTONÍNA KURIALA	10
6.1 Specifikace archivu prof. Antonína Kuriala, osobnost Antonín Kurial	10
6.2 Současný pohled na odkaz lidové architektury na Uherskohradištsku	11
7 KRITÉRIA HODNOCENÍ Z POHLEDU ARCHITEKTA	12
8 KATALOG STAVEB LIDOVÉ ARCHITEKTURY V ARCHIVU A V SOUČASNOSTI A JEHO ZHODNOCENÍ NA VYBRANÝCH OBJEKTECH ROZŠÍŘENÝ O PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÉ OBJEKTY – UKÁZKA NA PŘÍKLADU OBJEKTU V BUCHLOVICÍCH	14
BUCHLOVICE – TRNÁVKY Č. P. 307	14
9 STRUČNÉ ZHODNOCENÍ K ZAMĚŘENÝM OBJEKTŮM V LOKALITĚ UHERSKOHRADIŠŤSKO	24
10 ÚVOD DO PROBLEMATIKY A STRUČNÉ ZHODNOCENÍ K OBJEKTŮM EVIDOVANÝCH V ÚSTŘEDNÍM SEZNAMU KULTURNÍCH PAMÁTEK (ÚSKP) V LOKALITĚ UHERSKOHRADIŠŤSKO	25
11 SEZNAM PRACÍ A AKTIVIT AUTORA VZTAHUJÍCÍ SE K DISERTAČNÍ PRÁCI	26
12 ZÁVĚR	27
12.1 POTVRZENÍ/VYVRÁCENÍ HYPOTÉZY	27
12.2 PŘÍNOS PRÁCE	27
12.3 OBLASTI UPLATNĚNÍ DISERTAČNÍ PRÁCE	28
13 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A ZDROJŮ	28
14 CURRICULUM VITAE	30

ÚVOD – PŘEDMĚT DISERTAČNÍ PRÁCE

Zadáním disertační práce bylo vytvoření katalogu staveb z Kurialova archivu a jejich zhodnocení dle daných kritérií. Zde je na místě upřesnit některé souvislosti. Souběžně se zadáním disertační práce autorka pracovala na specifickém výzkumu: *Výzkum lidové architektury – archivní podoba a stávající stav* (r. č. FA-S-10-1) na FA VUT v Brně. Zde zpracovávala a dokumentovala poznatky týkající se archivu profesora Kuriala¹ a současného stavu jím zaměřených staveb. Výsledkem této práce byly mimo jiné karty k objektům v okrese Uherské Hradiště², kde prof. Antonín Kurial se svými studenty uskutečnil zaměřování staveb na třiceti osmi³ objektech lidových staveb.

Z výsledku specifického výzkumu vyplynulo následující: pouze jedna stavba (č. p. 37 – komora v obci Částkov) z celkového počtu 38, které byly mapovány, zůstala ve své celistvosti zachována. Dalších 6 objektů je z části zachováno (r. 2010), zpravidla jejich nosná konstrukce. Jelikož v kartách specifického výzkumu bylo popsáno využití objektu, stáří objektu, forma, dispozice, použitý materiál, použité technologie/konstrukce, barevnost/ornamentika atd., rozhodla se autorka pokračovat ve výzkumu více do hloubky a bádat v archivních dokumentech – zejména fotografické, kresebné a mapové dokumentaci ke zvoleným objektům.

Předmětem disertační práce, jak vyplývá ze zadání, je zmapování a zhodnocení vybraných objektů lidového stavitelství na Uherskohradištsku, které prof. A. Kurial se svými studenty zaměřoval, rozšířené o objekty lidového stavitelství, které jsou zapsány jako nemovitě kulturní památky.⁴ Cílené především na ty objekty, které se ve své celistvosti nejvíce zachovaly nebo ty, které mají vypovídací hodnotu, která ukazuje na jejich historický vývoj v proměnách času. Tento historický vývoj je ukázán především prostřednictvím fotografické dokumentace (archivní, současné) a mapové (archivní, současné), kde je názorně vidět historický vývoj stavby. Práce se zaměřuje na důkladné zmapování objektů a historických souvislostí, které třídí, analyzuje a kriticky hodnotí. Podstatnou součástí práce je sběr dat a analýza dokumentů na území České republiky, vytyčeného okresu Uherské Hradiště, v současnosti pak Zlínského kraje, okresů Uherské Hradiště a Zlín a Jihomoravského kraje, okresu Hodonín⁵. Součástí je analýza historických kořenů a současné situace na území dnešní České republiky - vytyčené oblasti se zaměřením na krajinu, památkovou péči. Z této analýzy jsou vyvozena doporučení, závěry o možném vývoji této problematiky. Práce se mimo jiné snaží zaostřit na krajinu, zasazení objektu do krajiny, významu přesahu a kontextu. Tato problematika je představena jak v úvodu samotné práce, tak se zároveň prolíná průběžně celou prací včetně katalogu staveb.

¹ Archiv prof. Antonína Kuriala byl a je doposud roztržštěn na několika místech, několikrát se stěhoval.

² Vybraný vzorek 38 objektů byl prof. Kurialem zařazen do okresu Uherské Hradiště. Změnou hranic některých územněsprávních celků došlo k tomu, že některé obce přešly pod správu jiného okresu (např. obec Kelníky, která je začleněna do Kurialova archivu, patřila dříve pod správu okresu Uherské Hradiště, od r. 1976 spadá pod okres Zlín).

³ Ve specifickém výzkumu je mylně uvedeno 37 objektů, což bylo způsobeno evidencí dvou objektů na jedné kartě. Ve skutečnosti je evidováno celkem 38 objektů.

⁴ Předmět - cíl disertační práce byl upřesněn a doplněn.

⁵ Zde spadá zaměřený objekt Vápenky 236 (v současnosti část obce Nová Lhota, okres Hodonín).

Celá disertační práce koncipována ve zvoleném rámci se snaží vyhnout podrobnému popisování témat, která jsou již kvalitně zpracována v jiných dostupných materiálech. Práce vychází ze zjištěných informací z výzkumu a doplňuje je a rozšiřuje o nově získané poznatky. Nezpracovává žádná nová měření technického rázu (např. zaměření nových staveb⁶), avšak dokumentuje, zpracovává a hodnotí dosavadní stav poznání v této oblasti v konfrontaci s archivem prof. Kuriala. Součástí disertační práce je také znalecký posudek, který je uveden jako příloha v katalogu staveb lidové architektury⁷ a naskenovaná zaměření – plánová dokumentace z Archivu VUT v Brně (příloha č. 2) jako praktická pomůcka pro studenty, lektory a jiné zainteresované osoby v oboru. Prostorově a kulturně se práce omezuje primárně na prostředí České republiky se zvláštním zřetelem na region Uherskohradištsko.

Obsahově je práce členěna na tři hlavní celky: první část se soustřeďuje na úvod do širší problematiky lidového stavitelství, krajiny, na vztah k památkám a historii. Druhá část se věnuje specifikaci archivu prof. A. Kuriala, obsahuje vlastní katalog staveb lidové architektury s hodnocením a samotná kritéria hodnocení, která jsou v katalogu uplatněna. Třetí část pak tvoří celkové zhodnocení (potvrzení, vyvrácení hypotéz), výstupy a přínos práce.

1 PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY

Profesor Antonín Kurial zorganizoval na území Moravy a na části území Slovenska zdokumentování a zaměření 3324 staveb lidové architektury, výstižněji lidového stavitelství⁸. Vybrané stavby o celkovém počtu 561 podrobně a podle jednotné metody fotometricky zaznamenal. Takto rozsáhlé dokumentování staveb na území celé republiky, včetně Slovenska, které navázalo na rozsáhlé mapování a vyměřování lidových staveb v Českých zemích v letech 1942 – 1945 pod Národopisnou komisí České akademie věd a umění, ve kterém A. Kurial pokračoval posléze se svými studenty pod hlavičkou brněnské techniky v letech 1946 – 1965, nemělo obdoby. Fotodokumentace byla pořizována nejčastěji v letech 1946 – 1948 (v nejintenzivnějším dokumentačním období). Z největší části byla pořizována studenty a má proto amatérskou úroveň. Přesto je spolu s grafickou, plánovou dokumentací a kresbami cenným dokladem, z něhož je možno čerpat dodnes. Od té doby se uskutečnily mnohé výzkumy, ale žádné neměly celorepublikový rozsah. Ze zkoumaných oblastí byly vydané katalogy, které ukazují přehled určitých vybraných objektů. Tyto *Katalogy lidové architektury* byly vydávány od roku 1978 do roku 2011 a zahrnují tyto okresy: 1. část okres Gottwaldov, 2. část okres Brno – město, 3. část okres Brno – venkov, 4. část okres Blansko, 5. část okres Uherské Hradiště, 6. část okres Vyškov, 7. část okres Hodonín, 8. část okres Břeclav a jako zatím poslední devátá část okres Žďár nad Sázavou.

Z posledních výzkumů, provedených na tomto poli v oblasti Uherskohradištska v roce 2007 v rámci grantového úkolu vedeným pod Ministerstvem kultury ČR byla *Identifikace a dokumentace tradičního*

⁶ Tato zaměření byla zamýšlena s výhledem na vytvoření nového předmětu, který měl být rozšířen o lidovou architekturu a uskutečňovat práci v terénu se studenty. Tato vize se neuskutečnila. Nicméně práci studentů v terénu, spojení teorie s praxí považuji za nejdůležitější atribut, který ve výuce studentů stále chybí a je nedostatečně uchopen.

⁷ Znalecký posudek na dendrochronologický rozbor trámy z domu č. p. 4 v obci Přečkovice.

⁸ Lidové stavitelství je širší pojem než lidová architektura. Zahnuje soubor všech projevů – tedy také drobné objekty jako jsou např. chlívky, kůlničky apod.

lidového stavitelství ve Zlínském kraji uskutečněná Slováckým muzeem v Uherském Hradišti ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Křoměříži (dále NPÚ Křoměříž), ale i s Krajským úřadem Zlínského kraje – oddělením památkové péče a s dalšími specialisty na lidové stavitelství. Výstupem grantu byly mimo jiné tetralogie *Lidové stavby známé i neznámé – část Uherskohradištsko* (2008), *část Zlínsko* (2009), *část Vsetínsko* (2010), *část Křoměřížsko* (2011). Projekt byl zaměřen zejména na objekty nechráněné.

Lidová architektura a stavitelství jsou v současnosti spíše stranou zájmu z řad architektů a stavebních inženýrů, i přesto, že si jistě zaslouží pozornost například jako jeden z možných inspirativních zdrojů současné architektonické tvorby. Jistěže najdeme výjimky i na tomto poli, nicméně se stále jedná o okrajovou tvorbu. Mezi unikátní počiny můžeme uvést projekt *Rok lidové architektury*, který se uskutečnil v minulém roce 2013, jejímiž iniciátory a vyhlášovateli byli jmenovitě Dr. Oldřich Janota, PhDr. Pavel Bureš (společnost FOIBOS Bohemia o.p.s. a vydavatelství Foibos Books).⁹ Nad tímto projektem převzal hlavní záštitu Národní památkový ústav. Iniciátoři projektu chtěli tímto počinem podnítit větší zájem veřejnosti o toto jedinečné kulturní dědictví a posílit vědomí odpovědnosti za jeho uchování a péči o ně.

Konfrontací a následnému zhodnocení současného stavu vybraných objektů v okolí Uherského Hradiště s Kurialovým archivem a jeho zaměřením v daném regionu, změnami, které se v tomto prostředí udály, se nikdo nezabýval. Totéž platí i pro objekty zapsané v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a jejich konfrontaci se skutečností.

2 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE

Cílem disertační práce je vytvoření katalogu staveb a zhodnocení objektů lidového stavitelství na Uherskohradištsku dle daných kritérií. K dosažení tohoto cíle práce byly provedeny následující kroky:

- 1) Systematické a důkladné zmapování objektů Kurialova archivu na Uherskohradištsku na základě výsledků specifického výzkumu uvedeného v příloze č. 1 disertační práce a doplněného o další dílčí výzkumy autorky v této oblasti.
- 2) Systematické a důkladné zmapování objektů vedených v evidenci památkové péče na Uherskohradištsku. Výzkum byl vytvářen doprovodně autorkou k mapování objektů Kurialova archivu v obcích na Uherskohradištsku, kde prof. Kurial prováděl svá zaměření. Tyto výsledky ukazují na aktuální stav evidovaných objektů lidového stavitelství a jsou podnětem pro možné diskuze.
- 3) Systematický sběr, třídění a analýza archivních dokumentů (fotografická, plánová, mapová dokumentace) související se zaměřenými objekty či s objekty v evidenci památkové péče na Uherskohradištsku. Práce obsahuje a v katalogu ukazuje proměny lidového stavitelství na fotografiích a mapách.
- 4) Kategorizace jednotlivých objektů dle stupně zachování objektu, stupně ochrany objektu, specifikace umístění, lokality aj. Práce vytváří jasné schéma jejich rozdělení a podrobně se jednotlivými typy zabývá.

⁹ Podrobnější informace k projektu Rok lidové architektury na webu: www.lidove-stavby.cz, www.npu.cz.

5) Kritické zhodnocení současného stavu poznání. Práce kriticky hodnotí a poukazuje na nedostatky vyplývající ze zjištěného stavu. Zaměřuje se na konkrétní oblasti, rezervy v praxi, zejména na ty, které se týkají nesouladu stavu evidovaných památek se skutečností apod. Zároveň ale neopomíjí ani hodnocení pozitivní, která vyplývají u daných objektů zejména z kladného vztahu k péči o památky. Tato hodnocení jsou obsažena v katalogu.

6) Formulace perspektiv možného vývoje na základě analýzy a kritického zhodnocení současného stavu. Problematika je ukázána v souvislostech a soustředěna na význam v oblasti vzdělání, na perspektivy a mezioborovou spolupráci. Snaží se problematiku ukázat v jiném světle, z jiných úhlů pohledu.

3 HYPOTÉZA, IDEJE

Disertační práce se snaží dokázat nebo vyvrátit tyto hypotézy:

A./ Archivní podoba a současný stav lidového stavitelství na Uherskohradištsku z pohledu architekta se bude výrazně odlišovat ve stupni zachování zaměřených objektů, předpoklad stupně zachování bude minimální.

B./ Současný stav zkoumaných objektů *in situ* na Uherskohradištsku, které nebyly zaměřeny A. Kurialem, ale jsou evidované v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek (ÚSKP), se ve velké míře nebude shodovat se stavem, v němž jsou evidovány.

4 METODIKA A ZPŮSOB ŘEŠENÍ PRÁCE

Ke zpracování práce byly zvoleny především tyto vědecké metody: metoda terénního výzkumu, třídění, analyticko-syntetická a metoda historická.

5 POSTAVENÍ REGIONU V ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTECH

5.1 RAJONIZACE – VYMEZENÍ ETNOGRAFICKÝCH OBLASTÍ, OKRSKŮ, PŘECHODOVÝCH OBLASTÍ

Obecně lze říci, že názvy etnografických územních celků, tzn. oblastí, podoblastí, okrsků a přechodných pásem, vznikaly a prosazovaly se neregulovaně a některé z nich v dřívějším lidovém prostředí nefungovaly (např. Luhačovické Zálesí).¹⁰ Některé z těchto územních celků jsou odvozeny od zeměpisné polohy a rázu kraje - např. Dolňácko, Dolňáci, Horňácko, Horňáci, Zálesí, Zálešáci aj., od označení způsobu obživy – např. Kopanice, Kopaničáři aj., od etnonymů – např. moravští Slováci, Moravské Slovensko.¹¹

Celkem osmnáct obcí, v nichž bylo zaměřeno prof. Kurialem a jeho žáky 38 objektů, se nachází v etnografické oblasti dnes známé a zaužívané pod názvem Slovácko, odborněji v literatuře označované jako

¹⁰ *Počátky národopisu na Moravě: antologie prací z let 1786-1884*. Editor Richard Jeřábek. Překlad Jaroslav Kovář, Sylvie Stanovská. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, s. 12. ISBN 8086156052.

¹¹ Jančář, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, s. 9-13.

Moravské Slovensko. Tato oblast se následně dělí do dalších podoblastí, z nichž se tématu práce týkají tyto: Horňácko, Dolňácko, Moravské Kopanice a přechodová oblast Luhačovické Zálesí.¹²

5.1.1 Slovácko, Moravské Slovensko

Tento nestejnorodý národopisný region pokrývá podstatnou část jihovýchodní Moravy. Obyvatelé této oblasti se složitým historickým vývojem si mohli v minulosti stěžovat vědomí sounáležitosti. Název Moravské Slovensko vzniklo jako protějšek historicky chápaného pojmenování ungarische Slowakei – uherského Slovenska, přesněji Slovenska, které bylo součástí rakousko-uherské monarchie. Nelidový původ má i mladší označení Slovácko, který se vžil na Moravě teprve v meziválečném období – především ve 30. letech 20. století. Hranice rozsáhlého regionu vytyčili především J. Klvaňa, L. Niederle.¹³

Na severu a severovýchodě je region ohraničen úpatím Javorníků a pásmem Bílých Karpat. V této oblasti leží několik obcí označovaných jako moravské Kopanice a devět obcí tvořící oblast Horňácka. Slovácko zahrnuje okres Hodonín a Uherské Hradiště, zasahuje do okresů Zlín a Břeclav. Členění Slovácka prošlo za poslední století významným vývojem. Změny souvisely především s rozvojem národopisných poznatků. Rozdělení na podoblasti je založeno na odlišnostech typu krajiny, bývalého způsobu života, zemědělství, původu obyvatel, nářečí, lidové hudby, původní lidové architektury apod. Významným prvkem je tradiční lidový oděv. Přechodové oblasti jsou pak ovlivněny okolními oblastmi, podoblastmi, kterých se dotýkají a ukazují různorodost kraje.

5.1.2 Moravské Kopanice

Moravské svahy severovýchodní poloviny Bílých Karpat jsou nejpozději osídlenou částí Moravského Slovenska. Vyskytují se zde dvorcové vsi zakládané na horských pasekách v průběhu 18. stol. Podle způsobu zemědělského hospodaření se nazývaly „kopanice“¹⁴ a obyvatelé „kopaničáři“. Z tohoto označení se postupně stala samostatná etnografická skupina, etnografická podoblast Moravské Kopanice, která zahrnuje pouhé čtyři obce východně od Uherského Brodu: Vápenice, Vyškovec, Žitková a Lopeník, s nimiž kulturně souvisejí ještě další čtyři obce. Zřetelný je také vztah s kopaničářskou oblastí západního Slovenska.¹⁵

5.1.3 Horňácko

Svérazný moravský region se nachází na moravskoslovenském pomezí, v podhůří Bílých Karpat. Tato oblast byla osídlována postupně. Většina horňáckých obcí byla založena převážně ve 14. - 15. stol. To ovšem neplatí pro Novou Lhotu (16. stol.) a Vápenky (18. stol.).

Tuto vyhraněnou skupinu tvoří deset obcí: Velká nad Veličkou, Hrubá a Malá Vrbka, Kuželov, Javorník, Nová Lhota, Vápenky, Suchov, Louka, Lipov a řada samot nazývaných Mlýny, roztroušených podél Veličky mezi Javorníkem, Vápenkami a Suchovem. Horňácko tvoří přechod mezi mírně zvlněným územím

¹² Pro celkový přehled nutno zmínit i poslední významné součásti Slovácka, kterými jsou podoblast Podluží a Hanácké Slovácko.

¹³ *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 578-579, [16] s. obr. příl.

¹⁴ Odvozeno od slova kopat, kopání motykami. Obyvatelé se živil jako pastevci, především skotu a na rozlehlých kopanicích pěstovali žito, ječmen, oves, pšenici, pohanku, zeleninu, luštěniny.

¹⁵ Jančář, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, s. 19-23.

strážnického Dolňácka a Veselska a horskou oblastí moravských Kopanic. Odlišný charakter krajiny a vlivy sousedních oblastí se odrážejí v lidové kultuře.¹⁶

5.1.4 Dolňácko

Je velmi složité zjistit dobu vzniku pojmenování a rozsah části Slovácka, které se souhrnně nazývá Dolňácko. Jde nepochybně o novodobý název (podobně jak tomu je u Hornácka), pravděpodobně odvozený ze staršího lidového označení obyvatel některých částí Dolnomoravského úvalu a přilehlých podhorských pásem. František Sušil ve 30. letech 19. stol. zaznamenal jméno Doláků pro lid kolem Uherského Hradiště a Uherského Brodu. V průběhu 19. stol. ale ve většině dialektologických a etnografických prací pojmenování Dolňáků a Dolňácka chybí.^{17 18}

Pojem Dolňáků a Dolňácka se v oblasti středního Pomoraví utvářel zřejmě uměle a vžil se až někdy v meziválečném období. Není sice tradiční, ale byl nasnadě odvozen v protikladu k názvu Hornácka. Pojmenování tak na Slovácku za necelých sto let zdomácnělo a tímto je nutno je i respektovat, a to i ve spojení s městskými středisky jako uherskohradištské, strážnické či kyjovské Dolňácko.¹⁹

5.1.5 Luhačovické Zálesí

Příliš pedantická delimitace Moravského Slovenska na severní straně setřela stopy dřívější existence velké pohraniční etnografické oblasti Zálesí²⁰, zaznamenané poprvé počátkem 17. století (Komenského mapa Moravy z r. 1627) a v obecném povědomí žijící ještě počátkem 19. století. Toto ohrazení a rozčlenění Slovácka je však v českém národopisu dosud respektováno.²¹ Po vydání monografie A. Václavíka *Luhačovské Zálesí* (r. 1930) bylo toto „staré Zálesí“ v následující etapě nahrazeno a zredukováno pouze na okolí Luhačovic a je tak doposud jako přechodné pásmo ležící na rozhraní Hané, Valašska a Slovácka chápáno.²² Ve Václavíkově monografii je poprvé vymezen územní rozsah této etnografické oblasti, který zahrnuje dvacet sedm obcí v okolí lázní Luhačovic.²³

¹⁶ Výše položená Nová Lhota, Vápenky, Súchov se přiklání k moravským a myjavským Kopanicím. Niže položené obce Lipov a Louka se přiklání k sousedním obcím Veselska. Srov. Šimša, Martin a Petra Kalábová. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy: Strážnice*. 1. vyd. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006, s. 131-133.

¹⁷ *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 578-579, [16] s. obr. příl.

¹⁸ F. Bartoš označil obyvatele Uherskobrodského jako Záhořany nebo Zálesáky a ty části území, které se označují jako uherskobrodské Dolňácko, řadil k Záhoří. Pod název Doláci Bartoš také zahrnul obyvatele nížiny a pahorkatiny na pravém břehu řeky Moravy.. Lidu u Uherského Hradiště říkali Zámoravčáci. (Srov. Tamtéž s. 579).

¹⁹ Tamtéž, s. 578-579.

²⁰ Tyto pojmy Zálesí, Zálesáci označují zaniklý etnografický region na moravsko-slovenském pomezí, na části území jižního Valašska a Uherskobrodského, moravských Kopanicích a slováckém Hornácku. Srov. Jančář, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, s. 19-23.

²¹ *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 578-579, [16] s. obr. příl.

²² Tamtéž, s. 1192.

²³ Biskupice, Březůvky, Dobrkovice, Dolní Lhota, Doubravy, Horní Lhota, Hřivínův Újezd, Kaňovice, Kelníky, Kladná – Žilín, Lipová, Ludkovice, Luhačovice, Nevšová, Petrůvka, Podhradí, Polichno, Pozlovice, Provodov, Přechovice, Rudice, Řetechov, Rudimov, Sehradice, Slopné, Velký Ořechov, Zlámanec.

Osídlení převážné části Zálesí má svůj původ ve vrcholně středověké kolonizaci, přelomu 13. -14. století, kdy byly nové vesnice cíleně zakládány v bezprostřední blízkosti vodních toků, které vytvářejí centrální osu sídla.²⁴

6 ARCHIV LIDOVÉ ARCHITEKTURY PROF. ING. ARCH. ANTONÍNA KURIALA

6.1 SPECIFIKACE ARCHIVU PROF. ANTONÍNA KURIALA, OSOBNOST ANTONÍN KURIAL

Jak můžeme specifikovat archiv lidové architektury prof. Antonína Kuriala? Jaká osobnost stála za vytvořením tohoto díla?

Jak již bylo v úvodu zmíněno, archiv prof. Antonína Kuriala byl a je doposud roztržštěn na několika místech, několikrát se stěhoval. Dnes se jeho část z osobní pozůstalosti nachází v Muzeu města Brna na Špilberku, část archivu lidové architektury je uložena na Rektorátu VUT v Brně a velká část se již několik let postupně digitalizuje ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Určité střípky se pak nachází u soukromých vlastníků. Cílem je soustředění všech součástí archivních materiálů na jedno místo a celková digitalizace.

Archiv ve své podstatě obsahuje nejceněnější doklady, kterými jsou původní inventarizační záznamy, originály a matrice plánů vyměřených staveb, fotodokumentace a příslušný písemný materiál, který obsahuje technické popisy vyměřených objektů, průvodní texty k plánům, rozbor, seznamy a evidenci. Dále jsou to kresby, náčrty, funkční a typologické analýzy staveb v regionech, mapy s vyznačením průzkumu obcí, inventarizace objektů a vyměřených staveb a také veškerý grafický materiál studií přestavby stavebního fondu moravského venkova.²⁵

Evidenční kartotéka obsahuje jednotlivé evidenční listy s hlavními údaji o památkách s fotoreprodukcemi plánů v měřítku 1:200 a příslušný písemný materiál, technické popisy a další zajímavé informace o objektech. Inventarizační soubor pak obsahuje jednotně upravené záznamy doložené schematickými nákresey půdorysů a řezů 1:200, fotografiemi či kresbami, stručnými záznamy o majiteli, stáří, konstrukci či materiálu s případnými detaily vnitřního vybavení nebo konkrétních detailů např. kování, dveří, výklenků apod. Dle těchto evidenčních listů si vybral prof. Kurial objekty k zaměření. Díky tomuto úsilí, promyšlenému systému a metodice vznikl během dvou desetiletí v letech 1946 – 1965 archiv, který ve své celistvosti obsahuje obrazový a grafický materiál staveb z vesnic i měst v rozsahu 3324 zaměřených objektů lidové architektury na území Moravy, Čech i Slovenska v měřítku 1 : 200 a 1 : 100. 561 vybraných staveb pak zobrazuje podrobně podle jednotné metody fotodokumentačně a geometrickými plány v měřítku 1 : 50, 1 : 20 až po detaily v měřítku 1 : 1.²⁶

²⁴ Šimša, Martin a Petra Kalábová. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy*. Strážnice. 1. vyd. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006, s. 41.

²⁵ Kurial, A. *Katalog lidové architektury*. Část 1, Okres Gottwaldov. Brno : Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1978, 77 s.

²⁶ Kurial, A. *Katalog lidové architektury*. Část 1, Okres Gottwaldov. Brno: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1978, 77 s.

Cílem prof. Kuriala bylo nejen zdokumentovat co největší počet lidových staveb, ale také z výsledných počínů pro reprezentativní účely vytvořit a publikovat tzv. Atlas moravské lidové architektury. Tento je vydáván po částech v jednotlivých edicích, a nutno zmínit nekomplexně (k publikaci byly vybrány pouze určité stavby ze zaměřených akcí), z nichž se vydalo pod Národním památkovým ústavem v Brně v letech 1974 – 2011 pouhých devět svazků.^{27 28}

Jméno prof. Kuriala je těsně spjato s dlouholetým a plodným působením na VUT. Jako uznávaná autorita se podílel na profilování stovek studentů architektury na VUT, a také na poli odborné výchovy dosáhl mezinárodního uznání. Řadám studentů a spolupracovníků tak osobitým způsobem a podnětnými přednáškami dokázal předávat své myšlenkové bohatství, umělecká kréda architektonické tvorby, u nichž položil pevný základ profesionálního zaujetí.²⁹ Ve svých přednáškách z dějin architektury vycházel z Auguste Choissyho, historika umění. Ve své tvorbě se inspiroval lidovou architekturou, podobně jako J. Kroha ve svých projektech. Nevydal ovšem nikdy knihu o lidové architektuře, jak původně zamýšlel. Zajímal se o lidovou kulturu jednotlivých národů. V 50. letech měl ve své knihovně mimo jiné americkou knihu o hliněném domě Adobe. Zřejmě jakoby tušil, že by se téma „ekologické architektury“ mohlo stát moderním a prosadit se.³⁰

6.2 SOUČASNÝ POHLED NA ODKAZ LIDOVÉ ARCHITEKTURY NA UHERSKOHRADIŠŤSKU

Oblast Moravského Slovenska (Slovácka), okolí Uherského Hradiště, je ještě v současné době poměrně bohaté na památky lidového stavitelství a s nimi také spojený i tradiční folklór, který se udržuje v obcích. Téměř v každé obci lze do jisté míry vysledovat odlišné, charakteristické prvky, které jsou znatelné v charakteru sídelní krajiny, urbanistické struktury, stavební typologii, užitém materiálu, řemeslném či rukodělném zpracování detailu, v odlišnosti fasád, druhu střešní krytiny a jiných detailech a prvcích, které svébytně charakterizují lidovou stavbu.

Lidová architektura začala nejvíce mizet od 50. let 20. století, posléze pak v dalších vlnách, zejména v 60. - 70. letech 20. století. V těchto letech můžeme ještě vidět mnohé doznívající formy lidového domu *in situ*. Pro zachování obrazu lidové architektury se některé formy a typy staveb přemístily či vznikly jejich repliky v muzeích v přírodě nebo se v některých případech s nimi můžeme setkat u chráněných nemovitých kulturních památek. Ojedinelé, ovšem o to cennější, jsou stavby či soubory staveb vykazující charakter lidového stavitelství *in situ* bez památkové ochrany (tzv. památky místního významu). Převážná část těchto staveb ale již zůstává v paměti a na fotografiích, které se nám dochovaly. Území Moravského Slovenska

²⁷ Po smrti A. Kuriala v roce 1983 byl vydán *Katalog lidové architektury*, část Uherské Hradiště (1986). Tento obsahuje výčet, popis a zobrazení dvaceti osmi objektů z celkového počtu třicet osm nacházející se v archivu Rektorátu VUT v Brně a v archivu Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Konfrontace 38 objektů evidovaných v archivu a v současné podobě *in situ* byla provedena a uskutečněna ve Specifickém výzkumu na FA VUT v Brně v roce 2010.

²⁸ Jejich výčet je uveden v kapitole Přehled současného stavu problematiky.

²⁹ Drápal, J. *Prof. Ing. arch. Antonín Kurial*. Události na VUT v Brně, 2008, roč. XVIII, č. 1, s. 26.

³⁰ Korčáková, A. *Prof. Ing. arch. Antonín Kurial*. In Vysoké učení technické v Brně. 14. vědecká konference doktorandů / Brno: Fakulta architektury VUT v Brně, 2010. 135 s.: il.

(Slovácka) bylo a je do značné míry dokumentováno, proto můžeme vycházet i z těchto dochovaných relevantních zdrojů.

Současný pohled na odkaz lidové architektury je proměnlivý. Různí se také pohledy odborníků z řad architektů, etnologů, pracovníků památkové péče. Nicméně lidová architektura je součástí kulturního dědictví a měla by tedy být i v naší pozornosti v komplexním nazírání. Výsledky výzkumu v oblasti Uherskohradištska jsou ukázkou a srovnáním určitého vzorku, který umožňuje nahlédnout alespoň okrajově do situace na tomto území.

7 KRITÉRIA HODNOCENÍ Z POHLEDU ARCHITEKTA

Na základě metodických postupů byla stanovena kritéria hodnocení. Tyto postupy vycházely z:

- metody terénního výzkumu a jeho zjištěných výstupů,
- metody třídění, které sloužilo ke kategorizaci jednotlivých objektů dle stupně zachování objektu, stupně ochrany objektu, dle specifikace, oblasti, obce aj.,
- analyticko-syntetické metody,
- metody historické uvedené v úvodu této práce.

Z části také vycházela a inspirovala se hodnotící metodikou: „Vypracování hodnotící metodiky architektury období 1945 až 1979“ zpracovanou v rámci Evropské územní spolupráce Rakousko – Česká republika 2007 – 2013 podpořené z fondu Evropské unie, Evropského regionálního, rozvojového fondu. Tato metodika byla vytvořena pro objekty současné architektury, postavené v letech 1945 – 1979.³¹

Kritéria (podmínky) hodnocení byla zvolena a vycházela také z již autorkou vytvořených karet ze Specifického výzkumu pod hlavičkou FA VUT Brno a jejich obsahové náplně, která měla reflektovat archivní podobu a stávající stav objektů.³²

Jelikož velká většina objektů již zanikla a velkou mírou se opírá o historická fakta – mapové podklady, archivní fotografie apod., bylo hodnocení a jeho kritéria stanovena a rozdělena do dvou kategorií: pro objekty zachovalé a objekty odstraněné, již neexistující. Zvláštním obohacením v této oblasti jsou objekty zachovalé a evidované jako nemovitě kulturní památky.

Hodnocení objektů jsou přímo začleněna ke konkrétním katalogovým kartám, konkrétnímu objektu a jsou rozdělena do dvou částí:

Pro objekty zachovalé, existující dle stupně zachování objektu I, II byla stanovena zejména tato kritéria hodnocení:

Hodnocení z pohledu architekta

A. stavebně-technické hodnocení (původní i současné konstrukce, materiál, funkčnost)

³¹ Vydavatel a editor metodiky a jejich částí byl Magistrát města Vídeň, Magistrát města Brno.

³² Hrabec, J.; Hrubý, J.; Korčáková, A. *Výzkum lidové architektury - archivní podoba a stávající stav*. Brno: FA VUT, 2011, s. 1-156. ISBN 978-80-214-4252-8.

- B. mezioborové hodnocení (mezioborové spojení, genius loci, vztah k podobným objektům v obci apod.)
- C. estetické hodnocení (původní i současná „krása“ - vzhled, detail, měřítko, proporce)
- D. památkové a urbanistické hledisko (místo, kontext, zasazení do krajiny, hodnota a význam objektu)

Pro objekty zachovalé, existující dle stupně zachování objektu I, II vedené v evidenci památkové péče byla hodnotící kritéria obohacena zejména o:

- Míru autentičnosti samotného objektu – památky a míru autentičnosti s vazbami na okolí zástavby a krajiny

Pro objekty odstraněné, již neexistující dle stupně zachování objektu III, IV, V byla stanovena tato kritéria hodnocení:

Hodnocení z pohledu architekta

- A. stavebně-technické hodnocení (původní konstrukce, materiál, funkčnost)
- B. mezioborové hodnocení (otázky a úvahy, co vedlo k odstranění stavby, vztah k podobným objektům v obci apod.)
- C. estetické hodnocení (původní „krása“ - vzhled, detail, měřítko, proporce)
- D. památkové a urbanistické hledisko (místo, kontext, zasazení do krajiny, hodnota a význam původního objektu)

V každé katalogové kartě jsou uvedena tato inventarizační fakta:

- Název objektu
- Datum sběru
- Pozemek – specifikace umístění
- Obec
- Okres
- Oblast dle etnografického třídění
- Stupeň zachování objektu
- Stupeň ochrany objektu
- Archivní materiály a podklady
- Současné materiály a podklady
- Použité prameny, literatura a zdroje

Stupeň zachování objektu a jeho vazby

I: zachovaný zcela, zachován charakter, udržovaný podle požadavků památkové péče

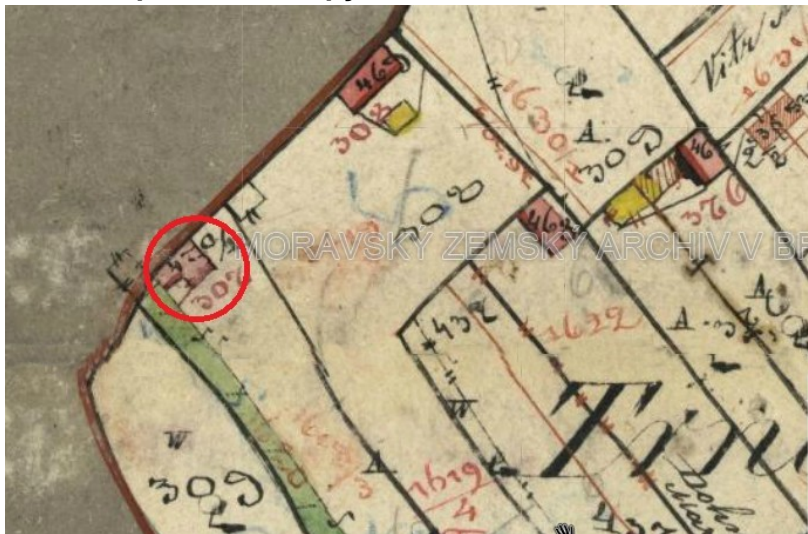
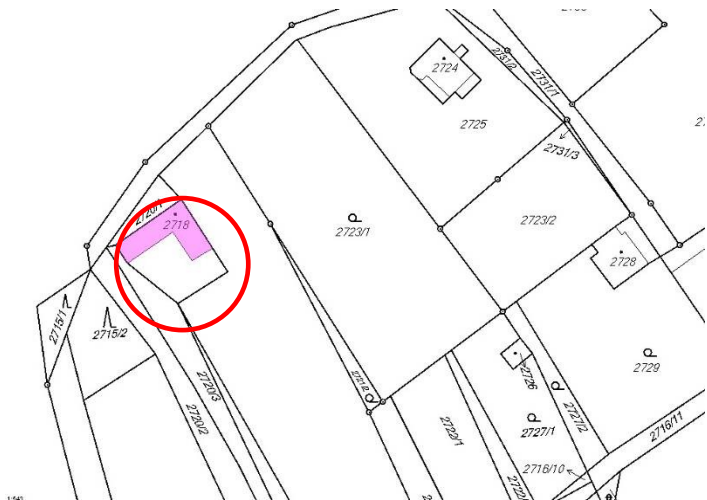
II: zachovaný zčásti (zpravidla nosná konstrukce)

III: zcela odstraněný, na původní stopě novostavba

IV: zcela odstraněný, na místě novostavba bez jakékoliv návaznosti

V: zcela odstraněný, na místě nestojí žádná stavba

8 KATALOG STAVEB LIDOVÉ ARCHITEKTURY V ARCHIVU A V SOUČASNOSTI A JEHO ZHODNOCENÍ NA VYBRANÝCH OBJEKTECH ROZŠÍŘENÝ O PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÉ OBJEKTY – UKÁZKA NA PŘÍKLADU OBJEKTU V BUCHLOVICÍCH

Datum sběru: září 2010 – říjen 2013	BUCHLOVICE – TRNÁVKY Č. P. 307		Stupeň zachování objektu: II
Obec: Buchlovice	Název objektu a specifikace umístění: dům č. p. 307 na st. parcele č. 2718	Okres: Uherské Hradiště Oblast dle etnografického členění: uherskohradištské Dolňácko	Stupeň ochrany objektu: není
Archivní podoba – mapy 		Stávající stav – mapy 	
Výřez z indikační skici mapy stabilního katastru, st. 470/1, rok 1872.		Výřez z katastrální mapy obce Buchlovice, č. p. 307, st. 2718, rok 2013.	

Archivní podoba – mapy

Výřez z císařského otisku mapy stabilního katastru, č. p. 307, st. 470, rok 1827.

Archivní podoba – mapy

Mapa Buchlovice stabilního katastru, mapováno r. 1827.

Archivní podoba – fotografie

Obytný dům č. p. 307, zaměřovací akce r. 1946–48.

Archivní podoba – fotografie

Obytný dům č. p. 307, zaměřovací akce r. 1946–48.

Archivní podoba – fotografie, kresba

Obytný dům č. p. 307, zaměřovací akce r. 1946–48.

Obytný dům č. p. 307, L. Maršálek, 30. léta 20. stol.

Stávající stav – fotografie

Obytný dům č. p. 307, pohled na původní hliněnou část s komínem a nově navazujícím traktem, r. 2010. Foto A. Korčáková.

Obytný dům č. p. 307, pohled na štít přístavby, r. 2010. Foto A. Korčáková.

Stávající stav – fotografie

Obytný dům č. p. 307, pohled na část přístavby, r. 2010. Foto A. Korčáková.

Obytný dům č. p. 307, pohled na ornament a podrovnávku, r. 2010. Foto A. Korčáková.

Stávající stav – fotografie

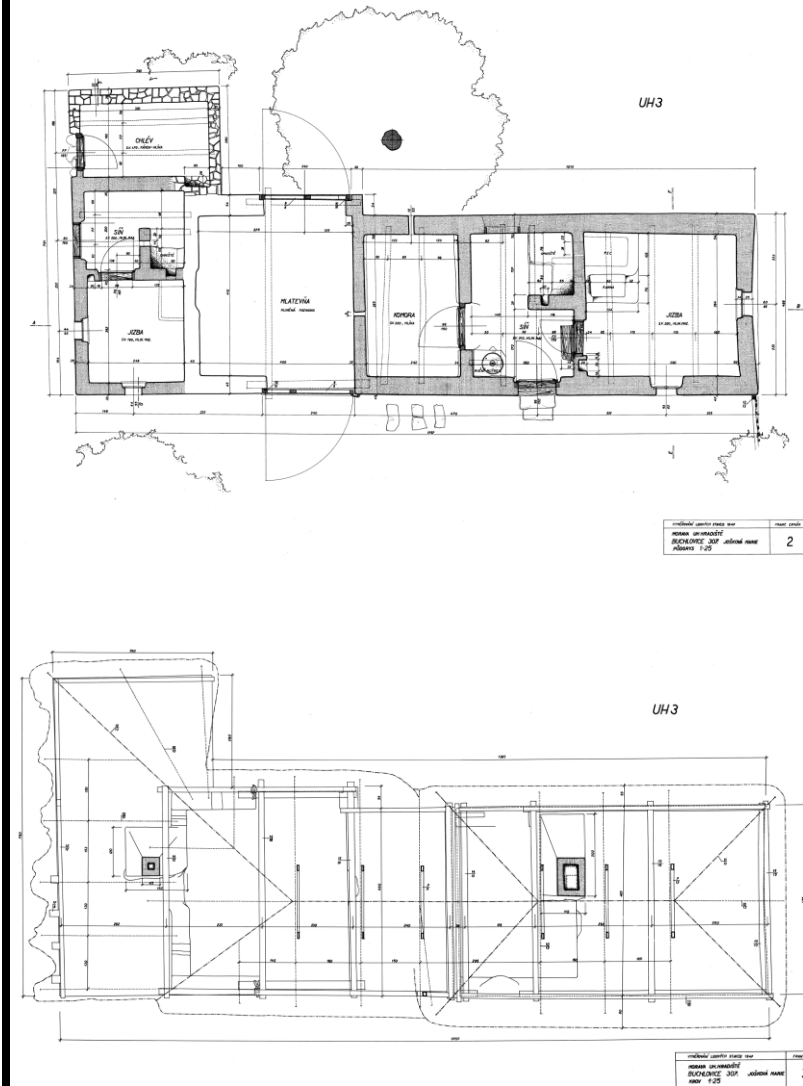

Obytný dům č. p. 307, pohled na průčelí a okolí domu, r. 2010. Foto A. Korčáková.

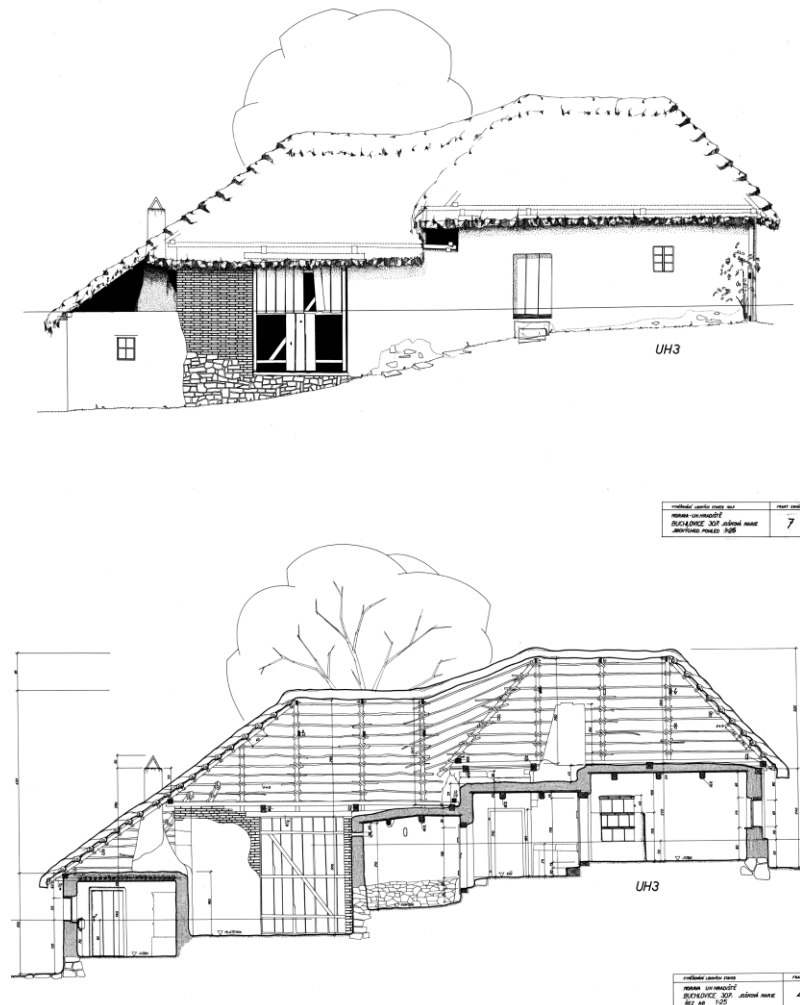

Obytný dům č. p. 307, čelní pohled na původní hliněnou část, ornament a podrovnávku, r. 2010. Foto A. Korčáková.

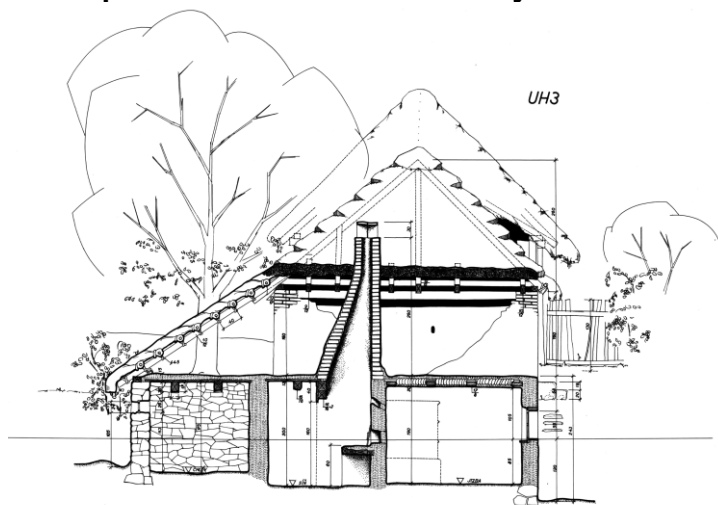
Archivní podoba – zaměření – náhledy

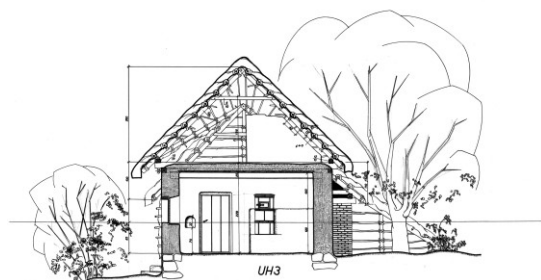
Archivní podoba – zaměření – náhledy

Archivní podoba – zaměření – náhledy

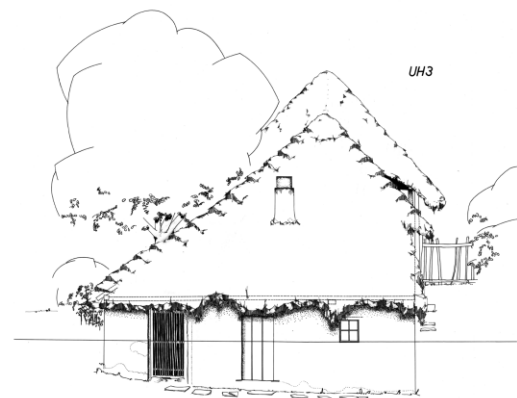

vypracoval: Ing. Petr Václav	list: 5
PROJEKT: UH 3	
OBJEKT: UH 3	
STAVBA: UH 3	

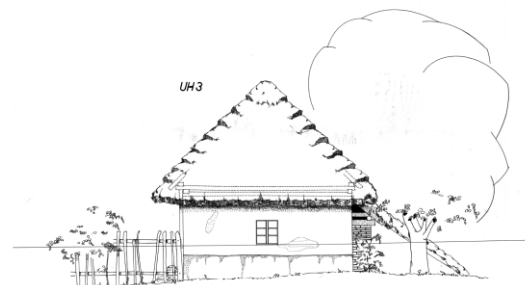

vypracoval: Ing. Petr Václav	list: 6
PROJEKT: UH 3	
OBJEKT: UH 3	
STAVBA: UH 3	

Archivní podoba – zaměření – náhledy

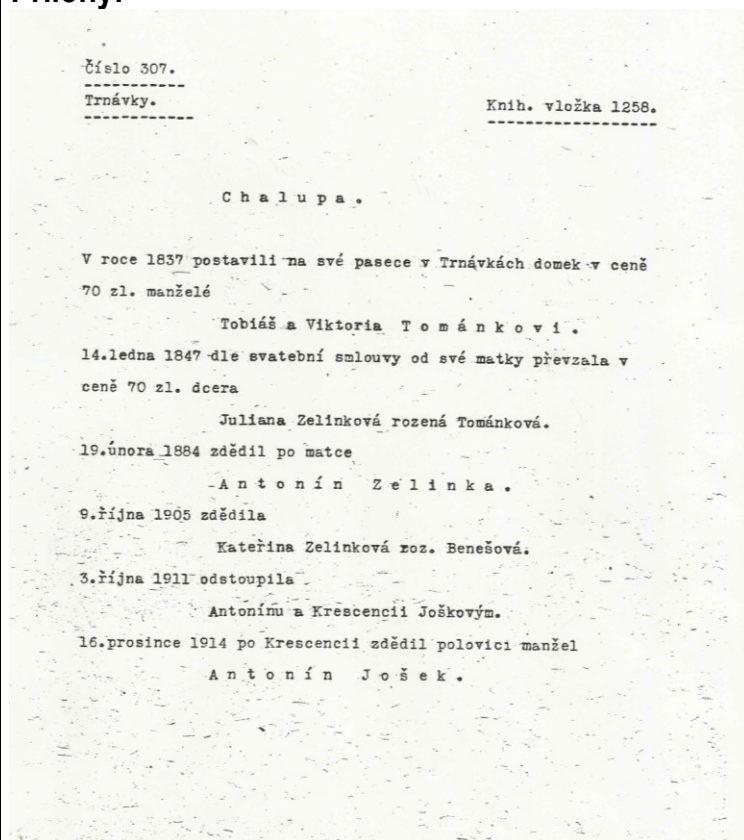

vypracoval: Ing. Petr Václav	list: 8
PROJEKT: UH 3	
OBJEKT: UH 3	
STAVBA: UH 3	

vypracoval: Ing. Petr Václav	list: 9
PROJEKT: UH 3	
OBJEKT: UH 3	
STAVBA: UH 3	

Přílohy:

„Rodokmen“ domu č. p. 307, knihovní vložka 1258.

Archivní podoba – hodnocení z pohledu architekta

Na císařském otisku mapy stabilního katastru z roku 1827 je objekt z nespalného materiálu obrácen okapově. Na indikační skice stabilního katastru z roku 1872 je objekt ve tvaru písmene L štitově orientován, nově postaven v blízkosti původního st. 470. V příloze tzv. rodokmenu chalupy č. p. 307 je uveden rok výstavby domu 1837. Převážná většina obytných domů v obci byla z nespalného materiálu a kamene nejprve obrácena okapovou stranou na obdélném půdorysu, pozdějším přístavěním do tvaru L (s rozponou 6 m). Kámen byl získáván z nedalekého pískovcového lomu. Stěny domů byly většinou technikou dusané hlíny, v této oblasti zvanou „duckanica“. Kámen byl použit zpravidla na část hospodářskou nebo jako základ domu ve vrstvě 1m.

Materiálem použitým na stěny zaměřeného objektu byla dusaná hlína, ostatním materiálem bylo dřevo na konstrukci krovy, stropy, kámen na zápraží domu a na stěny hospodářského prostoru – chléva; tradiční slaměné došky na valbovou střechu. Objekt měl základní tříprostorovou obytnou dispozici komorového typu s připojeným chlévem, mlatevnou, výměnkem - jizbou a síní.

Fotografická dokumentace je dokladem o tehdejší vzhledu stavby - měkkost hliněných stěn obilných vápnem, drobné měřítka stavby, umění zasazení do svažitého terénu – umístění stavby do zářezu v terénu. Okolní ovocné dřeviny dotváří tehdejší kolorit venkova. Toto ovoce se zpracovávalo v sušárnách. Dříve zde téměř u každé usedlosti byly sušárny. Dnes se zde již žádná nenachází. Je známo, že trnkám se v této oblasti, (ale také na Chabářkách u Břestku), dařilo a daří díky dobré jihovýchodní poloze. Trnky se zde nejen sušily, ale také vařily. Nejprve vznikaly v sadech sušárny a teprve k nim podružně lidé začali stavět obytná jednoduchá stavení a přestavovali je, podobně jako to bylo např. v některých částech u vinohradnických staveb (Prakšice), kde se z těchto později vyvinuly samotná obytná stavení. Díky využití této oblasti v sadařství – zejména „trnek“ (švestek) – se oblast pojmenovala Tmávky – od slova „trnky“.

V roce 1947 zaměřil dům v měřítku 1:25, 1:100 František Chrák.

Stávající stav – hodnocení z pohledu architekta

Dům je částečně přestavěn. Část objektu, kde byla komora, síň a jizba se zachovala. Na původní komoru kolmo navazuje přístavěná část s dřevníkem a mlatem (ve směru JV) z pálených cihel a kamene, tím se také ovlivnila změna vstupu. Vstup do síně byl zrušen, zčásti zazděn a nahrazen oknem. Vchod do domu se v současnosti nachází v později postaveném traktu z pálených cihel a kamene, který kolmo navazuje na komoru. Část s chlévem, síní - jizbou a mlatevnou, která se nacházela v SV traktu, byla zbořena. Přibýly zde také otvory oken do původní hliněné konstrukce v severním směru. Štít a podbití přesahu střechy nad zápražím jsou dřevěné. Dispozičně je dům pozměněn o cihelnou přístavbu stodoly.

Na objektu je ještě patrná původní dusaná hliněná konstrukce. Ta je kombinována s pálenou cihlou a kamenem. Stropy jsou dřevěné. Střecha sedlová s keramickou krytinou.

Nad vstupními dveřmi je malba ve tvaru květinové girlandy s motivem srdce ve středu. Tento Slováký ornament není původní, nepatří do této oblasti. Namalován cca. kolem roku 1997. Okna jsou lemována modrými šambránami a po svislých stranách barevnými květinovými vzory. Po délce zápraží je provedena modrá podrovnávka.

Obytný dům svým tvarovým a objemovým řešením respektuje své okolí, je ale dlouhodobě neudržován a chátrá.

Ostatní objekty účelově stejné v obci zachované:

V obci Buchlovice pod vedením prof. Kuriala byl zaměřen také obytný dům č. p. 405, který v současnosti neexistuje. V obci Buchlovice, části Tmávky, je zachováno několik objektů, které vykazují svým charakterem i materiálem tradiční stavitelství. Na příkladech uvádím:

- obytný dům č. p. 311 je chalupářsky využíván, zrekonstruován (stáří domu přibližně konec 19. stol.). Z hospodářských prostor vznikl obytný prostor. Materiál: cihla – pálený střep. U původní obytné části zachována dusaná hlína, kotovice, kámen, dřevo.

- obytný dům č. p. 319 je chalupářsky využíván (stáří domu přibližně konec 19. stol.). Materiál: dusaná hlína, kámen, dřevo na krov a stropní trámy.

(Informátor k objektům a obci: Ing.. Vojtěch Škodík, CSc.).

Část Tmávky, stejně tak jako část Chrástě, Újezd, patří mezi rozptýlené osídlení dřívějších pasek volně navazujících na část městečka Buchlovice. Buchlovice mají významnou historickou, kulturní a rekreační tradici. Nacházejí se na úpatí Chřibů, v území s dochovaným krajinným rázem a kvalitním životním prostředím. Významnou předností je poměrně snadná a rychlá dostupnost okresního města Uherské Hradiště a poloha na důležité spojnici Slovákka a Bměnska.

Ostatní objekty účelově stejné v obci zachované:

Obytný dům č. p. 319 Buchlovice – Trnávky, foto A. Korčáková, r. 2010.

Obytný dům č. p. 319 Buchlovice – Trnávky, detail okna, foto A. Korčáková, r. 2010.

Ostatní objekty účelově stejné v obci zachované:

Obytný dům č. p. 311 Buchlovice – Trnávky, foto A. Korčáková, r. 2010.

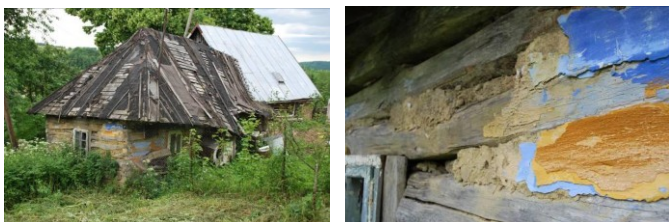

Obytné domy č. p. 319, č. p. 311 orientovány okapově. Buchlovice – Trnávky, foto A. Korčáková, r. 2010.

9 STRUČNÉ ZHODNOCENÍ K ZAMĚŘENÝM OBJEKTŮM V LOKALITĚ UHERSKOHRADIŠŤSKO

Vybrané objekty do *katalogu staveb lidové architektury* reflektují jejich současný i archivní stav. Celkem patnáct objektů zahrnuje jak obytná stavení, tak drobné hospodářské stavby (sušírny, komory, vinohradnickou stavbu) jako reprezentanty zaměřených objektů.

Na objektu obytného stavení ve Vápenicích 45 je vidět ukázka, přímo celá paleta barevností v detailu omítky, tak jak ji tvůrci postupně nanášeli na sebe. Tento objekt je v současnosti již vlastníky odstraněn.

Vlevo pohled na rozpadající se usedlost Vápenice č. p. 45, vpravo pohled na hlavní průčelí a detail omítky, r. 2010. A. Korčáková.

Podobný osud postihl také objekt obytného stavení ve Věskách č. p. 59 u Uherského Hradiště, na jehož místě nyní stojí objekt nový.

Věsky č. p. 59, novostavba, r. 2013. A. Korčáková.

Za připomínku stojí také vinohradnická stavba ve Veletínách, která svou formou do určité míry zachovává původní tvar a konstrukci. Svým novým materiálem a strohostí stěn se ale zcela odlišuje od původních hliněných stěn, které nepravidelně kopírovaly celou stavbu. Proto je zde otázka, co zde opravdu chráníme. Je to ukázka současnosti a našeho lidského přístupu k památkám. Záleží na tom, zdali chceme toto mizející dědictví zachovat i pro další generace a chceme-li určitým způsobem navázat na koncept našich předků.

Celkově u II. kategorie stupně zachování objektu došlo v letech 2011 – 2013 k úbytku dalších dvou objektů (Vápenice č. p. 45, Věsky č. p. 59), které byly zčásti zachovány, a které reflektoval specifický výzkum v roce 2010. Tento signál a zvyšující se trend nároků na bydlení je znakem ztráty vazeb s tradicemi a kořeny, ale také je ukázkou toho, jak rychle mohou objekty mající charakter památky, bez její památkové ochrany (ale bohužel i včetně jí), mizet z našeho okolí.

Jelikož k roku 2013 většina objektů již zanikla zcela (28) nebo vznikla na původní stopě novostavba (5), zčásti zachované jsou pouhé (4) a zcela zachované a udržované podle požadavků památkové péče (1), je z hlediska dokumentace tento vzorek uzavřen. Prof. Kurial vybíral k zaměření především objekty, které byly

svou formou nejarchaičtější, proto není divu, že se do dnešní doby zachoval tak početně malý vzorek. I přesto si myslím, že je vypovídající.

To, co je důležité, a co považuji za zhodnocení Kurialova archivu na Uherskohradištsku, je jeho využití a uvedení do praxe architektů, seznámení studentů ateliérové tvorby s tímto materiálem a komplexní uchopení této problematiky z hlediska současnosti. Publikování a seznámení veřejnosti s tímto cenným materiálem je důležité, přesto největší oporu vidím právě na lektorech vysokých škol, kteří studentům dokáží vštěpit nejen informace, ale především souvislosti s možnostmi současné i minulé tvorby. Tímto se stane archiv lidové architektury prof. Kuriala právem doceněný, nezůstane na papíře a v archivu, ale stane se podstatnou složkou v tvorbě. Tento obsáhlý materiál – zejména plánová, kresebná a fotografická dokumentace tak dosáhne oprávněného zhodnocení pro následující generace a věřme, že se stane motivací pro dnešní uskutečnění podobného výzkumu na tomto poli v současnosti. Z tohoto úhlu pohledu lidová architektura není na ústupu. Má potenciál se kompaktně zapojit do celého celku.

10 ÚVOD DO PROBLEMATIKY A STRUČNÉ ZHODNOCENÍ K OBJEKTŮM EVIDOVANÝCH V ÚSTŘEDNÍM SEZNAMU KULTURNÍCH PAMÁTEK (ÚSKP) V LOKALITĚ UHERSKOHRADIŠŤSKO

V letech 2010 – 2013 jsem provedla tzv. reidentifikaci staveb v oblasti Uherskohradištska, (přesněji v obcích, kde se převážně v letech 1946 - 1948 uskutečnilo zaměření 38 staveb pod vedením prof. Antonína Kuriala)³³. Bylo zjištěno, které objekty existují či neexistují, případně v jakém stavu se nacházejí.

Nemovité kulturní památky, které jsou na serveru <http://monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php> v evidenci se rozporují se skutečností. Tato evidence fondu nemovitých kulturních památek je zavádějící pro všechny (Ministerstvo kultury ČR, památkové ústavy a všechny správní orgány i vlastníci samotní jsou zodpovědní za tento stav). Můžeme říci, že je to „kolektivní vina“, kdy objekty již neexistující jsou stále vedeny v Ústředním seznamu jako nemovité kulturní památky a není zrušena ochrana objektu u již neexistujících.

Většina uvedených staveb, objektů zapsaných jako nemovité kulturní památky již z velké většiny v současnosti neexistuje. Na druhé straně je tu ale také poměrně dost staveb, které památkově chráněny nejsou, a přesto povahu památky vykazují. Cílem by tedy mělo být v krajině zaznamenat a podchytit dobré příklady těch staveb, které památkovou hodnotu mají, ale nejsou zapsány jako kulturní památky a snažit se o jejich evidenci jako kulturní památky. Cílem by také mělo být správně motivovat vlastníky těchto nemovitostí, správně a včasně je informovat o možnostech jak se starat o památky, jak využít možnosti dotací apod.

³³ Poznámka: do lokality Uherskohradištsko je zařazena i obec Kelníky (okres Zlín) a obec Vápenky (okres Hodonín) a zachovává tak členění, drží se rámce archivu prof. Kuriala, jak bylo uvedeno v úvodu této práce.

11 SEZNAM PRACÍ A AKTIVIT AUTORA VZTAHUJÍCÍ SE K DISERTAČNÍ PRÁCI

PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Hrabec, J.; Hrubý, J.; Korčáková, A. *Výzkum lidové architektury - archivní podoba a stávající stav*. Brno: FA VUT, 2011. s. 1-156.

Korčáková, A. *Tradice a počátky hliněné architektury*. In: Krajina našeho domova - Haná. Sborník tématických prací. Olomouc, Národní památkový ústav 2008, s. 26-41.

Korčáková, A. *Nástěnná malba v minulosti a současnosti na příkladech hliněné architektury*. In Zdravé domy 2010 : mezinárodní vědecká konference = Healthy Houses 2010 : international scientific conference : Brno, 27. - 28. 5. 2010. Brno : Sdružení hliněného stavitelství, o.s., 2010. 133 s. : il. ISBN 978-80-904593-0-4.

Korčáková, A. *Prof. Ing. arch. Antonín Kurial*. In Vysoké učení technické v Brně. 14. vědecká konference doktorandů / Brno: Fakulta architektury VUT v Brně, 2010. 135 s.: il. ISBN 978-80-214-4088-3.

Korčáková, A. *Slaměný dům ve stodole*. In Zdravé domy 2009 : mezinárodní vědecká konference = Healthy Houses 2009 : international scientific conference : Brno, 27. - 30. 5. 2009. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2009. 133 s. : il. ISBN 978-80-214-3885-9.

Korčáková, A. *K projektu Výzkum lidové architektury – současný pohled na odkaz lidové architektury* In Vysoké učení technické v Brně. 15. vědecká konference doktorandů / Brno: Fakulta architektury VUT v Brně, 2011. 135 s.: il. ISBN 978-80-214-4266-5.

OSTATNÍ AKTIVITY

University of Rome „Tor Vergata“, Faculty of Engineering, Řím, Itálie:

International Summer School in Conservation of Historical, Monumental and Archaeological Sites. (July 2009).

Spoluřešitel projektu Specifický vysokoškolský výzkum na FA VUT v Brně:

Výzkum lidové architektury – archivní podoba a stávající stav (r. č. FA-S-10-1). (2010).

Účastník výzkumu v letech 2011–2013 regionu Kysuce za účelem zmapování oblasti, fotografické dokumentace a vytvoření publikace pod názvem *Kysuce, krajina a architektúra, ctnosti a neřesti*.

12 ZÁVĚR

Tato kapitola přináší celkové shrnutí nejdůležitějších poznatků, ke kterým disertační práce dospěla. Jsou formulovány jako potvrzení/vyvrácení hypotézy uvedené v úvodu této práce, dále jako formulování hlavních přínosů a nakonec zvážení konkrétních oblastí uplatnění disertační práce.

12.1 POTVRZENÍ/VYVRÁCENÍ HYPOTÉZY

Hypotézy uvedené v úvodu této disertační práce zněly následovně:

A./ Archivní podoba a současný stav lidového stavitelství na Uherskohradištsku z pohledu architekta se bude výrazně odlišovat ve stupni zachování zaměřených objektů, předpoklad stupně zachování bude minimální.

Hypotéza byla v průběhu disertační práce potvrzena. Stupeň zachování je jedním z kritérií pro hodnocení a zobrazuje se na úvodním listě každé katalogové karty. Ze zjištěného vyplývá: v kategorii I stupně zachování objektu je do dnešní doby zachována pouze jedna hospodářská drobná stavba, komora u č. p. 37 v obci Částkov. V kategorii II stupně zachování objektu jsou do dnešní doby zachovány celkem čtyři obytné stavby, z nichž ve dvou případech je využití stavby pro bydlení. Ještě v roce 2010 (specifický výzkum) patřilo do kategorie II stupně zachování celkem šest objektů, z nichž dva (Vésky č. p. 59 a Vápenice č. p. 45) zanikly. Celkově ze zjištěného stavu vyplývá minimální stupeň zachování zaměřených objektů v oblasti Uherského Hradiště. Postupný úbytek či změnu můžeme také sledovat u dalších zbylých kategorií, zejména větší nárůst objektů v kategorii V - zcela odstraněné objekty, kde na místě nestojí žádná stavba.

B./ Současný stav zkoumaných objektů *in situ* na Uherskohradištsku, které nebyly zaměřeny A. Kurialem, ale jsou evidované v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek (ÚSKP), se ve velké míře nebude shodovat se stavem, v němž jsou evidovány.

Hypotéza byla v průběhu disertační práce potvrzena. Sledoval se ten vzorek obcí na Uherskohradištsku, kde byla uskutečněna pod vedením profesora Kuriala zaměření. Ze zjištěného stavu vyplynulo, že většina uvedených objektů zapsaných jako nemovité kulturní památky – (celkem 80 objektů, z toho 44 (41) je zachovalých, existujících) již cca z 50% v současnosti neexistuje – jsou zbořené, nově postavené bez původního kontextu nebo přestavěné bez kontextu.

12.2 PŘÍNOS PRÁCE

Hlavní přínos práce formuluji následovně:

Kritické zhodnocení objektů Kurialova archivu na Uherskohradištsku a objektů vedených jako nemovité kulturní památky.

Katalog staveb lidové architektury v archivu a v současnosti. Obohacení a rozšíření archivu také o další objekty, které vykazují povahu lidové architektury nebo o objekty, které si zasluhují zvláštní pozornost.

Zjištění aktuálního stavu objektů vedených v Ústředním seznamu kulturních památek. Tento aktuální stav se stane jedním z podkladů pro NPÚ ÚOP v Kroměříži, který provádí revizi již neexistujících objektů, pro žádost na MK ČR na zrušení jejich ochrany.

Zjištění stavu Kurialova archivu – jeho zaměřených objektů na Uherskohradištsku.

Práce kriticky hodnotí, ale také poukazuje i na pozitivní příklady praxe ve vztahu ke krajině, nemovitým kulturním památkám institucionálně chráněným i těm nechráněným.

Práce může být inspiračním zdrojem pro výuku a využití v architektonické tvorbě.

12.3 OBLASTI UPLATNĚNÍ DISERTAČNÍ PRÁCE

Disertační práce může být v různých formách uplatněna v následujících:

Práce je určena zejména pro:

- pracovníky památkových ústavů,
- pracovníky obcí s rozšířenou působností,
- architekty, stavební inženýry,
- ekology, neziskové organizace věnující se problematice krajiny a stavby,
- badatele, lektory, studenty a ostatní, kteří se problematikou památkové péče, lidovým stavitelstvím zabývají.

Celkově je důležitým zdrojem pro všechny, kteří se oblastí a výzkumem na Uherskohradištsku zabývají či se o ně přímo nebo nepřímo starají. Je také inspirativním zdrojem a podkladem.

13 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A ZDROJŮ

Institucionální archivy:

Archiv Vysokého učení technického v Brně

– plánová dokumentace, zaměření (matrice, pauzák).

Archiv Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm

– archivní fotografie ze zaměřovací akce.

Archiv katastrálního pracoviště Uherské Hradiště

– Buchlovice knihovni vložka č. 1258.

Farní archiv Buchlovice

– „rodokmen“ domu č. p. 307, knihovní vložka 1258.

Obecní úřad Buchlovice

– kresba – obytný dům č. p. 307, L. Maršálek, 2. polovina 30. let 20. stol.

Literatura:

DRÁPAL, J. *Prof. Ing. arch. Antonín Kurial*. Události na VUT v Brně, 2008, roč. XVIII, č. 1, s. 26.

Hrabec, J.; Hrubý, J.; Korčáková, A. *Výzkum lidové architektury – archivní podoba a stávající stav*. Brno: FA VUT, 2011, s. 1-156. ISBN 978-80-214-4252-8.

Počátky národopisu na Moravě: antologie prací z let 1786-1884. Editor Richard Jeřábek. Překlad Jaroslav Kovář, Sylvie Stanovská. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, 411 s. ISBN 8086156052.

JANČÁŘ, J. *Lidová kultura na Moravě*. Ve Strážnici: Ústav lidové kultury, 2000, 373 s. ISBN 8086156311.

KORČÁKOVÁ, A. *Prof. Ing. arch. Antonín Kurial*. In Vysoké učení technické v Brně. 14. vědecká konference doktorandů / Brno: Fakulta architektury VUT v Brně, 2010. 135 s.: il. ISBN 978-80-214-4088-3.

KURIAL, A. *Katalog lidové architektury*. Část 1, Okres Gottwaldov. Brno : Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1978.

KURIAL, A. *Katalog lidové architektury*. Část 5, Okres Uherské Hradiště. Brno : Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1986.

ŠIMŠA, M a P. KALÁBOVÁ. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy*: Strážnice. 1. vyd. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006, 283 s. ISBN 8086156885.

Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Vyd. 1. Editor Stanislav Brouček, Richard Jeřábek. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007, 2 sv. ISBN 978-80-204-1450-2.

On-line zdroje:

ČÚZK, 2013. *Katastrální mapa Buchlovice [online]*. [Edice Katastrální mapa Buchlovice 1:1000]. Dostupné z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=81F2A805&MarQParam0=362029711&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>.

ÚAZK, 2013. *Císařské povinné otisky map stabilního katastru [online]*. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/com/0284-1/0284-1-009_index.html.

MZA, 2013. *Indikační skici map stabilního katastru [online]*. Dostupné z: <http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php#show:MOR024718720>.

14 CURRICULUM VITAE

OSOBNÍ INFORMACE

Jméno	MGR. ALŽBĚTA KORČÁKOVÁ
Adresa	SLUNEČNÁ 4555/22, 760 05 ZLÍN, ČESKÁ REPUBLIKA
E-mail	<u>alzbeta.korcakova@gmail.com</u>
Národnost	Česká

PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI

• Období	Výuka hudby
• Pracovní náplň	Září 2012 – doposud
Zpěv, práce s dětmi, vytváření kreativního prostoru pro práci s dětmi.
• Období	EPS aktivity o.s. (EPS, s.r.o.)
• Pracovní náplň	2011–2012
Projektové řízení a koordinace aktivit v rámci neziskového a firemního sektoru, řízení projektu v rámci školícího centra a jeho výstupů, public relations.
• Období	EU Project Consult, s.r.o., (Centrum evropské spolupráce s.r.o.) (externí spolupráce)
	2011
• Období	Katedra didaktických technologií - Pedagogická fakulta MU v Brně (externí spolupráce)
• Pracovní náplň	2011
Vedoucí aktivity 01 – Úprava studijního plánu oboru učitelství praktického vyučování.
(Projekt v rámci OPVK - Inovace akreditovaného bakalářského studijního oboru Učitelství praktického vyučování, reg. č. CZ.1.07/2.200/15.0205).
Koordinace a řízení výzkumných aktivit, vědeckovýzkumných pracovníků. Podpora inovace bakalářského oboru Učitelství praktického vyučování.
• Období	FA VUT v Brně
• Pracovní náplň	2008–2011
Zajišťování a zpracování grantů, zajištění a zpracování sborníků a konferencí, pořádání výstav, organizační činnost, výuka aj.
• Období	2010
• Pracovní náplň	Spoluřešitel projektu Specifický vysokoškolský výzkum na FA VUT v Brně - <i>Výzkum lidové architektury – archivní podoba a stávající stav</i> (r. č. FA-S-10-1). Plánování, příprava a realizace projektu. Provádění terénního výzkumu, jednání s obcemi a úřady, kompletace a dokumentace výsledků výzkumné práce aj.

VZDĚLÁNÍ A KURZY

• Období	2010
• Název, typ organizace	Accademia Musicale Chigiana, Siena, Itálie
• Obor studia, specializace	Umělecký kurz pod vedením Rainy Kabaivanske.

• Období • Název, typ organizace • Obor studia, specializace	2009 University of Rome „Tor Vergata“, Faculty of Engineering, Řím, Itálie International Summer School in Conservation of Historical, Monumental and Archaeological Sites
• Období • Název, typ organizace • Obor studia, specializace • Téma bakalářské diplomové práce: • Získaný titul • Hlavní předměty/praktické dovednosti	2004–2011 Masarykova univerzita v Brně, Fakulta filozofická, Brno Teorie a provozovací praxe staré hudby Hudba v barokním chrámu se zaměřením na osobnost J. S. Bacha Bc. Zpěv, ansámblová hra, interpretace staré hudby, notace, hudební analýza, dějiny hudby. Absolventský koncert v roce 2011.
• Období • Název, typ organizace • Obor studia, specializace • Téma magisterské diplomové práce: • Získaný titul • Hlavní předměty/praktické dovednosti	2001–2008 Masarykova univerzita v Brně, Fakulta filozofická, Brno Etnologie – muzeologie Zdravé domy. Ekologie & tradice hliněné architektury Mgr. Metody výzkumu: Terénní výzkum-práce s lidmi, etnické problémy a pohledy, migrace, etnologie Evropy, mimoevropská etnologie, lidová píseň, lidová kultura a společnost, lidové stavitelství, památková péče, barokní sběratelství, psychologie.
• Období • Název, typ organizace • Obor studia, specializace	2006, 2007 Universität Wien Výměnný studijní pobyt ve Vídni za účelem získání informací pro diplomovou práci.
• Období • Název, typ organizace • Obor studia, specializace • Úroveň v národní klasifikaci • Hlavní předměty/praktické dovednosti	199 – 2001 SOŠ Luhačovice Knihkupectví Maturita Literatura česká a světová, management a marketing, účetnictví, provoz obchodu, public relations, práce s PC.

JAZYKY

ANGLICKÝ JAZYK

Upper-intermediate

NĚMECKÝ JAZYK

Intermediate, komunikativní znalost.

ITALSKÝ JAZYK

Elementary

SOCIÁLNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI

Spolupráce na výzkumných projektech na Masarykově univerzitě v Brně-Fakultě sociálních studií za účelem vlivu psychologie zvuku a barev na oblast lidského vnímání, konkrétní psychologii osobnosti a práce s lidmi v týmu.

TECHNICKÉ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI

Znalost softwarového programu na tvorbu notového zápisu Finale, grafického programu Artweaver, programu OpenProj pro plánování projektů. Uživatelská znalost Windows XP, Windows 2000, MS Office, Outlook, Word, Excel, Power Point, Internet etc.

UMĚLECKÉ SCHOPNOSTI

Zpěv a hra na hudební nástroj. Tvůrčí práce s hedvábím – malba.

Abstract

The goal of this doctoral thesis is to map and evaluate the current situation of folk architecture in the region around the city of Uherské Hradiště on the example of selected villages. Later, these findings will be compared with the archive of prof. Antonín Kurial. The text has been extended to include currently listed buildings and output of this work is a new catalogue of buildings of folk architecture in the above mentioned region.